

DESPRE PRIZONIERII PRIMULUI RĂZBOI MONDIAL – ACTIVITATEA SERVICIULUI STATISTIC DIN MINISTERUL DE RĂZBOI

IULIAN BOȚOGHINĂ*

Secolul trecut a fost marcat de cele două conflicte mondiale, anii postbelici fiind marcați de radicale modificări geo-politice. Astfel după primul război pe ruinele imperiilor multinaționale și-au afirmat identitatea statele naționale, totodată a fost consacrat primul stat bolșevic, care după cel de-al doilea război mondial avea să domine o bună parte a lumii ceea ce a determinat polarizarea ideologică cu consecința sa „Războiul rece”. România, factor activ în ambele restructurări geo-politice, este exemplul elocvent. 1 Decembrie 1918 este ziua în care România a desăvârșit procesul de formare a statului național, idealul de veacuri al națiunii române. Obiectiv realizat însă cu jertfe pe măsura măreției sale, căci entuziasmul național nu a putut compensa lipsa unei temeinice pregătiri militare, astfel că șocul anilor de război a fost neînchipuit de mare, astfel că, dramatica realitate de pe front și din spatele lui a marcat profund mentalul societății românești postbelice, deoarece indiferent de scopurile și obiectivele care le-au determinat, războaiele au adus înainte de toate durere și suferință, într-un cuvânt, alienarea ființei umane.

Drama prizonierilor de război constituie un exemplu elocvent în acest sens. După Marea Unire guvernele de la București au fost puse în situația de a se ocupa nu numai de militarii români prizonieri la inamici ci și de „noii cetățeni”, locuitori ai provinciilor reunite, indiferent de naționalitate. Aceștia militari ai fostelor armate austro-ungare sau țariste erau prizonieri fie la aliații sau foștii aliați ai României fie la inamicii ei. (Amintim aici pe cei din Italia, Rusia, Franța, basarabenii din Germania și Turcia etc.). Nu mai puțin grea se prezenta situația militarilor români prizonieri în Germania, Ungaria, Bulgaria, Turcia etc. După 1918 chiar dacă războiul se sfârșise societatea românească continua să fie răscolită de frământările sale. Toată această situație nu poate fi înțeleasă la adevărata sa dimensiune dacă nu se are în vedere schimbările produse în societatea românească. Aceasta poate că este una dintre explicațiile sensibilității societății românești vis-a-vis de chestiunea prizonierilor de război. Prin documentele inedite pe care le vom supune atenției dumneavoastră, dorim să reliefăm modul în care a fost abordată problema acestor marginalizați¹.

* Centrul de Cercetare și Păstrare a Arhivelor Militare Istorice „General Radu Rosetti” Pitești.

¹ Arhivele Militare Române, Fond, Ministerul de Război, Serviciul Statistic, dosar, 433, f. 34-112.

Începând războiul, prin Înaltul Decret Regal nr. 2793 din 14 august 1916 și Jurnalul Consiliului de Miniștri No. 1786 din 14 august 1916, se instituie pe lângă Direcția Statistici din Ministerul de Război două comisii, care să se ocupe de prizonierii de război și de internații civili. Din prima comisie făceau parte: G. N. Bagdat, primul președinte al Înaltei Curți de Casație și Justiție, ca președinte, sublocotenent G. D. Creangă, profesor universitar, fost secretar general al Ministerului de Industrie și Comerț, Lascăr Catargiu, fost deputat și senator, ca membrii, cu atribuțiunea de a soluționa toate chestiunile referitoare la prizonierii de război. A doua comisie formată din: J. Carabatescu, președintele Consiliului Superior al Agriculturii, ca președinte, Dr. Gr. Antipa, membru al Academiei Române, inspector general al Ministerului de Domenii, secretarul general al Ministerului de Intern, directorul general al Siguranței Generale a Statului, ca membrii, cu atribuțiunea de a soluționa toate chestiunile privitoare la supușii străini internați. Colonelul Mironescu din Marele Stat Major făcea parte din ambele comisii. Hotărârile acestor comisii se executau prin Direcția Statistici. Într-o serie de ședințe, aceste comisii au stabilit normele de conducere ale centrelor de internare pentru internații civili și lagărele de prizonieri.

În același timp pe lângă Direcția Statisticii a luat ființă un serviciu de prizonieri și internați civili precum și un birou de informații și ajutorare a prizonierilor români de război, care, cu timpul s-a transformat în serviciu, acest birou a fost înființat cu scop de a face legătură între organele din țară și cele străine neutre. Din documentele și actele aflate în arhiva Ministerului de Război reiese că acest birou în decursul anului 1916 a primit 30.000 informații și corespondență personală a prizonierilor români prin Crucea Roșie Internațională, pe care la rândul său le-a transmis familiilor prizonierilor, în scop de a le putea veni în ajutor. Aceste informații se comunicau prin corespondență poștală. Tot prin acest birou se comunica familiilor celor răniți sau morți pe front, informații culese prin biroul pierderilor ce funcționa la Marele Cartier General. Aceste comunicări prezentau o deosebită importanță deoarece listele de pierderi publicate de Marele Cartier General de foarte multe ori nu ajungeau până în colțurile cele mai depărtate ale țării și foarte multe familii aflau de moartea celor plecați în război numai din comunicările făcute de acest birou.

La începutul campaniei 1916/1918, odată cu centrele de internați civili, au luat ființă și lagărele de prizonieri. Lagărele de prizonieri au fost în prima parte a campaniei în Tecuci, Bârlad, Galați, Șipote, Ișalnița, Vaslui.

La data 30 septembrie 1916 s-a prezentat M. S. Regelui Ferdinand I situația prizonierilor inamici capturați în lupte de armata noastră, pe care o prezentăm în tabelele următoare: În anul pe lângă Direcția Statisticii funcționa un serviciu al prizonierilor de război și internaților civili, având organizate trei birouri cu următoarele atribuțiuni: Biroul prizonierilor de război, Biroul internaților, Biroul cenzurii, corespondenței prizonierilor și internaților. Personalul era compus din: șeful serviciului, un ofițer superior activ și funcționari și grade inferioare.

Lucrările executate în cursul anului 1917 au avut ca prioritate obținerea datelor privind pierderile pe front, la prizonierii români și la cei morți în prizonierat. Astfel, după cum am arătat mai sus, la M. C. General luase ființă un birou al pierderilor. Rapoartele pierderilor suferite de trupă pe front erau primite la M. C. G., care la rândul său le trimitea Direcției Statisticii. Întrucât de pe aceste liste nu se puteau da informații celor interesați, s-a simțit nevoia fișierului. Listele primite se numerotau și se făceau

dosare în ordinea sosirii, iar după ele s-au întocmit fișe individuale, astfel a luat ființă fișierul M. C. G. care cuprindea toate pierderile suferite pe front și pe categorii: morți, răniți, dispăruți. La sfârșitul anului 1917 fișierul pierderilor pe front, întocmit alfabetic, cuprindea 160.000 fișe și a dat posibilitate direcției să furnizeze informații în cel mai scurt timp celor interesați. În cursul anului s-au dat 105.000 informații. Concomitent cu listele primite de la biroul pierderilor M. C. G. se primeau liste de pierderi și direct de la corpurile de trupă, servicii și spitale, ceea ce făcea ca fișierul de pierderi pe front să cuprindă aproape dublu numărul real al pierderilor suferite de armata noastră. Aceasta, pe deoparte îngreuna considerabil lucrarea întocmirii fișelor, iar pe de altă parte făcea aproape imposibile situațiile statistice care trebuiau puse la dispoziția organelor de conducere ale armatei. Acest fenomen, după cum vom vedea, poate fi pus pe totală lipsă de instrucțiuni și directive pregătite din timp de pace.

În ceea ce privește felul cum erau întocmite listele, în majoritate lipsite de date de stare civilă și militară, darea informațiilor de pe ele era aproape imposibilă.

În cursul anului au început să sosească din țările inamice prin intermediul Crucii Roșii Internaționale de la Geneva liste de prizonieri, liste de morți și corespondență de la prizonieri.

Listele de prizonieri cuprindeau numele a 104.118 ostași, repartizați astfel: 62.475 din Germania, 26.027 din Austro-Ungaria, 10.411 din Bulgaria și 5.205 din Turcia. Aceste liste în forma în care erau alcătuite sumar și nesistematizate, era imposibil a fi utilizate. De aici s-a simțit nevoia de a le sistematiza și pune în stare să servească la darea informațiilor asupra pierderilor.

În acest scop, listele s-au cusut în dosare în ordinea primirii lor pe țări de prizonierat și lagăre de internare, s-au numerotat și apoi pentru a ușura căutarea în ele, s-a procedat la întocmirea fișierelor. În cursul acestui an s-au întocmit fișe pentru 104.118 prizonieri. Cu ajutorul acestor fișe s-au dat 28.000 informații corpurilor de trupă, serviciilor și familiilor prizonierilor. Informațiile se dădeau după cerere sau din oficiu. Începând chiar din acest an până în anul 1921 inclusiv listele de prizonieri cuprindeau aproape împătrit numărul real al prizonierilor, de oarece pentru unul și același prizonier veneau comunicări de la diferite autorități (Crucea Roșie Internațională, țări de prizonierat, comisii de repatriere etc.). Acest fenomen se atribuie faptului că un prizonier fiind purtat în câte trei și patru lagăre, figura pe fiecare listă a lagărului prin care a trecut. Datorită acestui fapt, în fiecare an fișierele de prizonieri au crescut într-o proporție nebănuită, la un moment dat având patru, cinci și chiar șase fișe pentru același prizonier.

Din țările inamice, tot prin intermediul Crucii Roșii de la Geneva, s-au primit listele de morți care cuprindeau numele a 27.000 prizonieri decedați în captivitate. Tot în acest an s-au primit acte de deces: din Germania pentru 8.300 prizonieri din Austro-Ungaria pentru 4.900 prizonieri. Actele de deces s-au numerotat și îndosariat, păstrându-se în arhivă până la organizarea unui birou care să se ocupe cu prelucrarea lor, totuși ele serveau ca material informativ.

În anul 1918 lucrările în legătură cu războiul luând o dezvoltare care întrecea cu mult capacitatea de lucru a Serviciului Statisticii, Direcția Statisticii a fost nevoită să-și schimbe complet destinația, ocupându-se exclusiv cu lucrările impuse de război.

Aceste lucrări se pot rezuma în: înregistrarea și statistica pierderilor armatei noastre, înregistrarea și statistica pierderilor inamicului, administrarea, întreținerea și

întrebuințarea prizonierilor străini, administrarea, întreținerea și întrebuințarea internaților civili, cenzura corespondenței, corespondența cu țările inamice prin mijlocirea țărilor neutre și cu organele de Cruce Roșie Internațională.

Personalul direcției era compus din: directorul Statisticii, funcționar civil, un ofițer superior activ însărcinat cu supravegherea lagărelor de prizonieri și centrele de internați civili, funcționari, reangajați și grade inferioare.

Lucrări executate în cursul anului au fost aceleași ca și în 1917. În ceea ce privește pierderile pe front, s-a continuat întocmirea fișierului după listele de pierderi ale M. C. G., s-au primit liste cuprinzând 120.000 pierderi de toate categoriile (morți, răniți, și dispăruți).

Referitor la prizonierii români au sosit prin intermediul Crucii Roșii din Geneva liste cuprinzând numele a 135.000 prizonieri capturați de armatele inamice, din care: 81.540 din Germania, 33.975 din Austro-Ungaria, 13.590 din Bulgaria, 6.795 din Turcia. Listele s-au îndosariat și numerotat. S-au întocmit circa 85.000 fișe în fișierul general. De asemenea s-au primit liste de prizonieri și prin Crucea Roșie Internațională, cuprinzând numele a 51.783 prizonieri români internați în lagăre din teritoriul fost ocupat:

Slatina	7.465	Titu	170
București – Tonola	1.375	Turnu Măgurele	1.277
București – Cotroceni	5.254	R. Vâlcea	280
București – Colentina	3.207	Videle	95
Pitești	5.934	Văleni	195
Ploiești	2.365	Urlați	43
Roșiori-de-Vede	1.762	Urziceni	275
Sinaia	113	Turnu-Severin	241
Craiova	5.139	Țândărei	314
Giurgiu	2.121	Lehliu	
Târgoviște	2.692	Drăgănești	
Tg. Jiu	702	Caracal	
Călărași	754	Corabia	
Ocnele-Mari	182	Câmpu-Lung	
Alexandria	1.284	Câmpina	

Aceste liste s-au îndosariat și numerotat, întocmindu-se circa 45.000 fișe.

Din corespondența Crucii Roșii Internaționale reiese că în cursul anului 1917 s-au eliberat din lagărele din teritoriul ocupat 17.500 prizonieri români, muncitori agricoli, cari au fost trimiși la munca câmpului.

S-au primit în cursul anului liste de morți cuprinzând numele a 15.205 prizonieri decedați în lagăre, repartizați astfel: 8.400 din Germania, 6.240 din Austro-Ungaria, 965 din Bulgaria, 895 din Turcia.

În acest an au început lucrarea actelor de deces. Cum nu existau texte de legi pentru prelucrarea acestor acte și nici instrucțiuni precise, actele de deces ar fi urmat, conform codului civil, să fie trimise Ministerului Afacerilor Străine pentru a fi traduse și expediate comunelor respective, spre a le transcrie în registrele de stare civilă. Întrucât această operațiune ar fi cerut un timp îndelungat, iar pe de altă parte, fiind

vorba de decedați în serviciul armatei, Ministerul de Război urmărind de a pune la dispoziția familiilor decedaților cât mai repede posibil aceste acte, a angajat trei traducători de limba germană, care să procedeze de îndată la traducerea actelor. Traducătorii angajați au început a traduce actele venite din Germania. Pe măsură ce se traduceau actele se trimiteau direct la comune pentru a fi transcrise în registrele de stare civilă. Acest procedeu simplist, după cum vom vedea, a dat rezultate cu totul negative, deoarece 90% din acte erau greșit întocmite, incomplete și cu deformări în înscrierea datelor. Din această cauză s-a simțit nevoia unei alte operațiuni, aceia a „identificării”, care începe în anul următor. În cursul acestui an s-au tradus și trimise la comune circa 6.000 acte.

Cu ajutorul fișierelor, listelor și actelor de morți și prizonierat s-au dat 150.000 informații la cerere și din oficiu, familiilor prizonierilor.

În martie 1918 trebuia, în urma convenției încheiată între noi și țările inamice, să înceapă schimbul de prizonieri cu Puterile Centrale. Germania se sustrăgea sistematic clauzelor prevăzute de convenție, întrucât avea nevoie de brațe pentru munci grele. Ministerul de Război având informații că lagărele germane de prizonieri sunt dezorganizate și că mortalitatea prizonierilor noștri a crescut în mod îngrozitor, a format o comisie compusă din: lt. colonel Lupașcu Emanoil, șef al misiunii, maior Racoviță Mihail, căpitan Zlatian Paul, locotenent Maniu Horia, sublocotenent Crăciun Gheorghe și intendant-căpitan Zaharescu, cu misiunea de a pleca în Germania, având următoarele însărcinări: să cerceteze și să afle dislocarea în lagăr a prizonierilor morți, să obțină liberarea celor condamnați, de comun acord cu misiunile militare aliate și puterile centrale să stabilească modalitățile de repatriere, punctele unde să se facă concentrarea prizonierilor pentru o mai grabnică repatriere, îngrijire ca prizonierii până la intrarea în țară să fie suficient alimentați și echipați, să stabilească identitatea decedaților; să intervină ca garniturile C. F. să vină direct în țară, să ia în primire relicvele rămase de pe urma decedaților în prizonierat, să îngrijească de hrana și transportul bolnavilor transportabili și netransportabili, să-și asigure sprijinul delegației militare franceze, să viziteze și să ia măsuri pentru îngrijirea mormintelor prizonierilor decedați conform convenției internaționale.

Cu aceste însărcinări, la 12 decembrie 1918 misiunea română primește ordine pentru plecare la Berlin.

Statul român consecvent convenției încheiate cu puterile centrale în 1918, a eliberat pe toți prizonierii aflați în lagărele de internare.

În legătură cu pierderile suferite de armata noastră și cele suferite de armatele inamice, s-au dat: 2.507 informații la particulari în urma cererilor, 99 informații la cererile de recrutare, 128 informații la consiliile de război, 57 informații la judecătoria, 2.913 informații la diverse autorități civile și militare, 1.725 informații la regimente, 367 informații la particulari, 225 dovezi date internaților pentru eliberare, 14.587 scrisori de ale internaților trimise familiilor, 9.250 scrisori primite de la prizonierii români prin Crucea Roșie și trimise familiilor.

Direcția Statisticii a funcționat în aceste condițiuni până la 5 ianuarie 1919, când prin decretul-lege Nr. 65 (Monitorul Oficial Nr. 230 din 10 ianuarie 1919), este redusă la „SECȚIE” și înglobată la Serviciul Personalului; această reducere se face numai ca să înlăture trecerea Direcției Statisticii la Ministerul de Industrie, deoarece prin decretul-lege Nr. 122 din 10 ianuarie 1919 (Monitorul Oficial No. 232/919) urma

ca toate direcțiile statistice departamentale să fie trecute la Direcțiunea Generală a Statisticii din Ministerul de Industrie și Comerț. Cu toată reducerea formală, Secția Statisticii a avut aceleași atribuțiuni și aceeași organizare ca și în trecut. La data de 15 ianuarie 1919 Domnul N. Tabacovici, directorul statisticii, și-a dat demisia, mai târziu la 28 martie 1919 se demite și urmașul său Domnul A. Curtovici. Secția Statisticii are următoarea organizare în acest an: biroul adjutantului și registraturii, biroul I, se ocupa cu toate chestiunile în legătură cu internații civili și prizonierii de război inamici, biroul II, care se ocupă de toate chestiunile în legătură cu pierderile suferite de armata noastră, biroul III, statistici militare, cu următorul personal: șeful Secției, maior Mihăilescu de la 10/IV/919-15/XII/919, personal civil și militar.

Lucrările executate în cursul anului au fost următoarele: s-au verificat și cart fișele pierderilor pe front suferite de armata noastră (morți, răniți, dispăruți).

Prin corpurile de trupă și serviciile armatei s-au strâns materialul care cuprindea pierderile pe front, acest material s-a strâns cu ordinul circular No. 42.491 din 5 decembrie 1918 și s-a confruntat cu fișele întocmite de pe listele Marelui Cartier General. Aici avem de observat că ordinele date pentru strângerea materialului nu s-a dat decât prin ordin circular, din această cauză ordinului i s-a dat diferite interpretări, întârziind totodată și prelucrarea materialului, întrucât a fost nevoie ca situațiile să fie înapoiate unităților spre a le reface. Totdeodată, din cauză că parte din unități erau desființate, materialul primit reprezenta circa 90% din pierderile suferite, pentru rest nu se știa precis căror unități fusese vărsată arhiva unităților desființate.

În ceea ce privește prizonieri români continuau a sosi liste de prizonieri prin intermediul Crucii Roșii de la Geneva, în liste fiind înscrși: 36.393 prizonieri, repartizați astfel: 21.835 din Germania, 7.200 din Austro-Ungaria, 5.453 din Bulgaria, 1.905 din Turcia. Listele s-au îndosariat și numerotat. S-au întocmit circa 20.000 fișe în fișierul general. S-au primit liste pentru 4.100 prizonieri decedați în captivitate, repartizați astfel: 1.750 din Germania, 960 din Austro-Ungaria, 720 din Bulgaria, 670 din Turcia. S-au primit acte de deces pentru 10.900 prizonieri decedați în lagărele din țările inamice, repartizate astfel: 5.400 din Germania, 3.200 din Austro-Ungaria, 1.600 din Bulgaria, 700 din Turcia.

Actele de deces trebuiau expediate comunelor spre a fi transcrise în registrele de stare civilă, însă, după cum am arătat la activitatea Direcției Statisticii, în anul 1918, trimiterea în traducere a actelor de deces la comune nu a dat rezultate din cauză că: multe din comune nu recunoșteau Ministerului de Război calitatea de a întocmi asemenea acte, majoritatea actelor de deces aveau deformări de nume sau date și comunele nu recunoșteau pe cei înscrși în acte, pentru acest motiv s-a recurs la identificarea actelor.

Actele primite și îndosariate se dădeau interpreților jurați ai ministerului spre a le traduce. După această operație, actul de deces în copie se trimitea comunei specificată în act; întrucât parte din cei înscrși în acte nu erau recunoscuți de comună, actul se trimitea din comună în comună, iar după un an sau doi, el se înapoia Secției Statisticii însoțit de un dosar care conținea 50-100 file. Dacă din dosar se putea identifica cel înscris în act, se trimitea actul în traducere comunei respective. Dacă cel înscris în act nu putea fi identificat, actul rămânea în nelucrare iar decedatul se trecea în categoria dispăruților. De foarte multe ori se întâmpla ca în urma identificării să se constate că cel înscris în actul de deces să fie înapoiat la vatră din prizonierat. Acest

paradox se datorează faptului că prizonierul decedat în vreun lazaret inamic să aibă fișa de bolnav schimbată și astfel să fie considerat decedat unul care în realitate se găsea în viață.

Un punct important l-a reprezentat repatrierile prizonierilor români și stabilirea numărului total de prizonieri. În această privință s-au întâmplat cele mai mari dificultăți din cauza luptelor violente și neîncetate din prima parte a campaniei, care nu a dat răgaz corpurilor să-și stabilească cu precizie categoriile de pierderi (morți, răniți, dispăruți). După cum am arătat, puterile centrale, în special Germania, căuta să împiedice cât mai mult repatrierea prizonierilor români. Cu oarecare aproximație și după o muncă de câteva luni, misiunea română a stabilit numărul prizonierilor pe țări de prizonierat astfel:

În Germania	3.290	139.353
În Austro-Ungaria	2.315	58.994
În Bulgaria	998	20.189
În Turcia	1	12.795
Total	6.604	231.331

Către sfârșitul acestui an nu mai exista nici un prizonier în lagărele din statele puterilor centrale. Repatrierile încep în primăvara anului 1918, când pe timpul armistițiului s-a efectuat un prim schimb de prizonieri între noi și puterile centrale, repatrindu-se în țară 2.191 prizonieri infirmi și invalizi. Imediat după aceasta și înainte de semnarea tratatului de pace de la Bufta, s-a încheiat la 23 martie 1918 o convenție între România de o parte și Puterile Centrale de alta cu obligațiunea reciprocă de a se repatria prizonierii respectivi. România și trei din statele puterilor centrale s-au conformat convenției încheiate, repatrindu-se:

Din Austro-Ungaria

1. Cu liste nominale din lagărul Sopronnyek	ofițeri	522
din lagărul Ostffyasyonnyffa	grade inferioare	19.231
2. Fără liste în grupuri și individual din diferite lagăre care aparțineau de lagărul principal Ostffyasyonnyffa	Ofițeri grade inferioare	1.771
3. Dispăruți și evadați din lagăre	ofițeri	2
	grade inferioare	355

Din Bulgaria

1. Cu liste nominale de autoritățile bulgare prin Rusciuk și luați în primire cu procese-verbale de ofițerii români la Giurgiu și duși în carantină, după care au fost lăsați la vatră	ofițeri	738
	grade inferioare	12.625
2. Fără liste	ofițeri	231
	grade inferioare	2.443
3. Dispăruți și evadați din lagăre	ofițeri	4
	grade inferioare	450

Din Turcia

1. Cu liste nominale prin Constantinopol, la Constanța făceau carantină	grade inferioare	5.429
---	------------------	-------

2. Fără liste	ofițeri	1
	grade inferioare	2.500
3. Dispăruți și evadați din lagăre	grade inferioare	1.500

Germania până la sfârșitul anului 1918, nu a trimis decât: 1.850 ofițeri, 1.020 grade inferioare.

De îndată ce s-a produs defecțiunea în armatele puterilor centrale, germanii au eliberat un număr de: 324 ofițeri, 47.777 grade inferioare.

Din teritoriul fost ocupat, aceste eliberări s-au efectuat chiar înainte de defecțiune, parte în 1917-1918 și 1919, în special țărani trimiși la munca câmpului.

Din prizonierii aflați în Germania, 5.230 grade inferioare care se aflau la diferite munci pe teritoriul ocupat de germani în Franța și pe malul stâng al Rinului, au fost eliberați de către armatele aliate în înaintarea lor și repatriați cu vapoarele românești în cursul lunilor februarie, martie, aprilie și mai prin porturile Marsilia și Toulon, debarcați la Constanța, unde au făcut carantină. Prin comisia noastră trimisă în Germania în 1918 și care a lucrat acolo sub auspiciile misiunii interaliat, s-au repatriat în primăvara anului 1919 cu liste nominale prin centrul de repatrieri Oderberg și trimiși în carantină la Brașov, T. Severin și Cotroceni: 1.218 ofițeri, 37.024 grade inferioare.

În urma revoluției din Germania un număr însemnat de prizonieri au fugit din lagăre, răspândindu-se în țările vecine, parte din ei s-au recuperat prin stațiunile de etape instalate la Oderberg, Cracovia, Passau și Viena, repatrindu-se în țară, fără liste în număr de: 1.614 ofițeri, 6.000 grade inferioare, dispăruți și evadați din lagăre: 10 ofițeri, 3.672 grade inferioare.

Aceste numere nu reprezintă totalitatea celor repatriați din următoarele cauze: din teritoriul ocupat mulți au evadat de la lucru fără a-și aranja situația militară față de organele ce se ocupau cu aranjarea situației prizonierilor, în timpul revoluției mulți s-au repatriat cu mijloace proprii.

Prizonierii morți și cu situația neclară formează capitolul cel mai trist al războiului nostru, căci scăzând din totalul de: 237.932 prizonieri înscriși pe liste, 70.531 prizonieri erau decedați.

Din totalul de 70.531 prizonieri, decedați pe țări sunt repartizați astfel:

	Ofițeri	Grade inferioare
În Germania și teritoriul fost ocupat	124	39.650
În Austro-Ungaria	20	22.678
În Bulgaria	25	4.671
În Turcia	--	3.363
Total	169	70.362

Din numărul decedaților către sfârșitul anului 1919, misiunea română se găsea în posesia a: 23.654 acte de deces din Germania și teritoriul ocupat, 10.969 acte de deces din Austro-Ungaria, 2.306 acte de deces din Bulgaria, 508 acte de deces din Turcia.

Această mortalitate impresionantă, reprezentând circa 30% din numărul prizonierilor, s-a datorat în special tratamentului la care erau supuși prizonierii.

Simultan cu activitatea de repatrieri din Germania, s-a desfășurat repatrierea prizonierilor din teritoriile noi alipite. Astfel s-au repatriat odată cu prizonierii români și un număr de circa 4.000 români originari din Basarabia. Din Italia prizonierii

originari din Transilvania constituiți în legiuni, au fost repatriați în totalitate. Numărul lor se ridică la: 272 ofițeri, 28.538 grade inferioare. În ceea ce privește repatrierea prizonierilor români din Rusia sovietică și Rusia orientală, misiunea română n-a putut face nimic pentru prizonierii din teritoriile alipite. Modul cum s-au făcut aceste repatrieri va forma obiectul altui capitol, în anul 1921 când încep repatrierile din Rusia sovietică.

Pentru prizonierii inamici, Secția Statisticii continua să trimită informații țărilor de origine prin intermediul Crucii Roșii de la Geneva. În cursul anului s-au dat: 3.805 informații particularilor, 2.261 informații cercurilor de recrutare pentru clarificarea situației prizonierilor, 133 informații consiliilor de război pentru judecarea prizonierilor, 1.843 informații direcțiilor din Ministerul de Război, 597 informații judecătoriilor, 2.812 informații diverselor autorități militare și civile, 10.922 informații regimentelor pentru clarificarea situației ostașilor ce-i aparținuseră, 2.130 informații primăriilor, 5.266 acte de deces trimise primăriilor respective spre a fi transcrise în registrele de stare civilă, 349 acte de deces, prizonieri și străini și internați civili, trimise țărilor de origine, 420 corespondențe cu fostele regiuni de internare, 857 corespondențe cu lagărele de carantină în care se concentraseră prizonierii repatriați, 104 dovezi date internaților civili.

Secția Statisticii și în anul 1920, ca și în anii următori, păstrează aceeași organizare, ocupându-se exclusiv cu clarificarea situației celor pierduți în război, fie pe front fie în captivitate. Simultan cu aceste lucrări, se trimiteau în țările foste inamice atât informații cât și acte de deces. E de remarcat, începând din acest an, că pe măsură ce materialul de lucru creștea, primindu-se din toate țările beligerante date și informații asupra pierderilor armatei române, pe aceeași măsură personalul statisticii se reducea simțitor, ceea ce a avut ca urmare îngreunarea mersului lucrărilor și prelungirea timpului de lucru.

Astfel de unde în anul 1919 Secția Statisticii avea: 21 ofițeri, 119 funcționari civili și 64 grade inferioare – majoritatea titrați – în aprilie 1920 personalul s-a micșorat având: 12 ofițeri, 40 funcționari și 20 grade inferioare. Deși în timp ce materialul de prelucrat aproape s-a dublat, personalul s-a micșorat la jumătate. După cum vom vedea în anii următori, acest fenomen este și mai accentuat, în deosebi în perioada de economii impusă de situația generală a țării, care nu mai permitea angajarea nici unui nou funcționar și nici măcar înlocuirea celor ce părăseau serviciul. Am insistat asupra acestui fenomen pentru bunul cuvânt că lucrările în legătură cu războiul au durat până în anul 1929 și a continuat încă în mică măsură, iar procedeele de lucru au trebuit să varieze după nevoile impuse de situația momentului.

Astfel întreaga atenție a Secției Statisticii s-a concentrat, după cum vom vedea în anii următori, la pregătirea materialului informativ în ordinea necesităților.

În acest an începeau să sosească materialul de pierderi pe front de la corpurile de trupă, întocmit conform ordinului circular No. 42.491 din 5 decembrie 1918.

Hotărându-se centralizarea materialului, de la început operațiunea întâmpina dificultăți mari, deoarece ordinul circular neprevăzând modele tip de situații pe care doar să le completeze corpurile de trupă, a lăsat puțină să se dea tot soiul de interpretări și ca urmare corpurile de trupă au întocmit tabelele de pierderi fiecare după cum s-a priceput și după materialul avut la îndemână. Unele din corpuri au trimis tabele cu date de stare civilă complete, însă fără nici o dată de stare militară. Altele le-au

trimis incomplete și ca date de stare civilă și ca date de stare militară. În ceea ce privește partea cea mai importantă a acestor tabele, aceea care se referea la date asupra însăși pierderilor (localitatea, cauza morții sau rănirii, felul rănii, etc), aproape nici un corp de trupă n-a fost în măsură să dea precizări. Din această cauză nu s-a putut întocmi o statistică a pierderilor pe front care să apropie într-o cât de mică măsură realitatea. Ca urmare firească a acestei constatări, Secția Statisticii s-a văzut nevoită să dea un nou ordin circular cu instrucțiuni mai ample pentru întocmirea tabelelor de pierderi.

Terminându-se repatrierea prizonierilor din țările foste beligerante, Secția Statisticii a procedat de urgență la sistematizarea materialului informativ, deoarece au început operațiunile de lichidare, consecințe ale războiului. S-au primit liste de prizonieri de la Berlin, Viena, Bulgaria și Turcia, care cuprindeau numele a 17.800 prizonieri. De asemenea s-a întocmit complet fișierul bulgaro-turc cartându-se 15.000 fișe.

S-au primit din țările inamice liste pentru 4.200 morți în prizonierat. Întrucât pentru parte din cei decedați în prizonierat se trimiteau din nou liste, s-a simțit nevoia de a se confrunta listele primite cu fișierul întocmit, făcându-se mutații la fișele existente, sau întocmindu-se noi fișe pentru cei ce nu figurau în fișier. Numărul actelor de deces crescând simțitor prin primirea actelor de deces ale morților în prizonierat în Turcia și Bulgaria, s-au angajat noi interpreți de limba bulgară și turcă. Numărul interpreților ce lucrau în acest timp, se ridica la 10. Cu ajutorul lor s-au tradus circa 15.000 acte. S-au identificat prin sistemul adoptat în anul 1919 circa 20.000 acte. S-au expediat la comune pentru transcriere în registrele de stare civilă circa 5.000 acte de deces.

Prin jurnalul Consiliului de Miniștri nr. 3.154/919, s-a numit ca delegat al Guvernului Român cu depline puteri pentru repatrierea românilor din Siberia maior dr. Victor Cădere, care și-a început activitatea în primăvara anului 1920. În executarea misiunii s-a avut în vedere: cheștiunea repatrierii legiunii de voluntari, cheștiunea repatrierii foștilor prizonieri, la care se adaugă și basarabenii, culegerea de informații pentru cheștiunile direct legate cu misiunea, precum și pentru lămurirea evenimentelor generale, ce se petrec în extremul-orient.

Pentru a putea să se ocupe de soarta prizonierilor, dl. dr. Cădere a procedat a formarea celor trei centre de triaj: Cita, Charbin, Nicolsc-Ussuuriisc și un centru de concentrare la Wladivostok. Totodată s-a trimis un ofițer emisar la Irkutsk, unde se găseau aproximativ 1.000 români, cu misiunea de a porni pe toți acei rămași acolo spre Wladivostok, sau dacă nu vor să vină la Wladivostok, să-i determine să plece singuri spre casă prin Rusia.

S-au efectuat în cursul acestui an următoarele transporturi de prizonieri, arătându-se în dreptul fiecăruia data și localitățile de debarcare, costul transportului și de ce țară am fost creditați: 3/II/920 îmbarcați, 4/V/920 debarcați în Raguza, costul 17.000 yeni, creditați de englezi. 1.715 oameni, 25/V/920 îmbarcați, 4/VII/920 debarcați Constanța, costul 514.500 yeni, creditați de englezi. 1.986 oameni, 1/VII/920 îmbarcați, 7/VII/920 debarcați la Constanța, costul 327.000 yeni, creditați de englezi. 120 oameni, 25/VIII/920 îmbarcați, 15/X/920 debarcați la Triest, costul 36.000 yeni, creditați de englezi. 943 oameni, 25/X/920 îmbarcați, 21/I/921 debarcați la Triest, costul 132.900 yeni, creditați de Crucea Roșie Germană. De altfel repatrierile au continuat și în anul 1921. Tot în acest an s-a efectuat repatrieri din Rusia Europeană

prin Crucea Roșie Internațională, Dr. Nansen și Liga Națiunilor. Aceste instituții au repatriat din Rusia Sovietică un număr de circa 500.000 prizonieri ai fostei armate Austro-Ungare. Dintre aceștia 19.516 prizonieri au revenit statului român ca fiind originari din teritoriile alipite. Repatrierile s-au făcut în patru etape: de la începutul anului 1920 și continuând până la sfârșitul anului 1922.

În etapa I în interiorul Rusiei au funcționat până la 10 decembrie 1921 Comitetul de ajutor Dr. Nansen, care a ajutat cu îmbrăcăminte și hrană circa 12.000 români, cheltuind aproximativ 1.800.000 mărci. De la guvernul român prin Atașatul Militar de la Berlin s-au trimis alimente în valoare de 426.000 mărci și numerar 200.000 mărci. Au fost repatriați: 10.922 prizonieri prin Oderberg, 7.599 prizonieri prin Tetschen, 955 prizonieri prin Passau.

În etapa a II-a de la Reval și Riga la Stettin, transportul a fost creditat de Liga Națiunilor.

În etapa a III-a de la Stettin la Tetschen sau Oderberg, transportul a fost creditat de Crucea Roșie Internațională.

Guvernul român a avansat prin Atașatul Militar român de la Berlin: 1.776.000 mărci numerar, 224.000 mărci în alimente.

În etapa a IV-a de la Tetschen sau Oderberg la Halmei, am fost creditați de Cehoslovacia. Din cauza rechemării organelor de triere română de la Stettin și Oderberg, 995 prizonieri au fost trecuți prin Passau fără control, pentru care motiv atașatul militar de la Berlin nu i-a putut justifica nominal, așa cum s-a procedat cu cei 18.521.

Cât despre wrangheliști și ucrainieni se poate spune următoarele: trupele generalului Wrangler fiind înfrânte în luptele cu bolșevicii, au fost silite să se retragă și chiar să părăsească teritoriul Rusiei. Aceste trupe au trecut pe teritoriul nostru, iar guvernul român a luat următoarele măsuri pentru cazarea lor. Pentru primirea acestor refugiați, s-au stabilit două puncte de intrare în țară: Cetatea-Albă pentru refugiații ce vin pe uscat; Sulina pentru refugiații ce vin pe mare. S-au făcut lagăre provizorii în afară de cele de la Tulcea la Brăia, Reni și Babadag. Aceste lagăre erau sub supravegherea comandamentelor de corp de armată și Siguranței Generale a Statului. Ulterior, atât ucrainenii cât și wrangheliștii au fost cazați în lagăre.

Situația wrangheliștilor și ucrainenilor rămași în țară a fost următoarea:

	Ucraineni	Wrangheliști
În lagărul Brașov	111 ofițeri	43 ofițeri
	447 trupă	114 trupă
În lagărul Făgăraș	9 ofițeri	105 ofițeri
	103 trupă	263 trupă
	18 femei	22 funcționari
	3 copii	16 femei,
		1 copil.

Mănăstirea Tismana

Refugiați:
20 ofițeri activi,
78 ofițeri rezervă,
64 funcționari,

	24 femei, 10 copii, 2 preoți.
Mănăstirea Cozia	165 intelectuali, 20 femei, 13 copii.
Mănăstirea Secu	94 bărbați, 7 femei, 4 copii.

Întreținerea lor se făcea de către Ministerul de Război, iar în ceea ce privește supravegherea se făcea atât de minister, cât și de Siguranța Generală a Statului. În sânul lor s-a constituit un comitet care a solicitat Guvernului român învoirea de a trimite la lucru pe refugiații valizi. Acești refugiați au fost la lucru în fabricile de zahăr de la Roman și Danubiana (Giurgiu). În afară de acești refugiați care au rămas în țară, s-au tranzitat prin România circa 2.000-2.500 refugiați care au trecut parte în Serbia parte în Bulgaria.

De unde până în acest an informațiile care se cereau secției se dădeau din oficiu, fie particularilor, fie autorităților, aveau un caracter pur informativ asupra sorții prizonierilor, decedaților sau răniților, începând din acest an informațiile ce sunt cerute Secției Statisticii constituie acte pe baza cărora autoritățile militare sau civile procedează la stabilirea drepturilor urmașilor celor pierduți în război, precum și la lămurirea situației militare a foștilor prizonieri. În anul 1920 punându-se în aplicare reforma agrară, toți foștii prizonieri, pentru a putea fi împroprietăriți, erau obligați să prezinte acte prin care să dovedească situația lor din timpul prizonieratului, ca atare cererile de certificate și adevăruri asupra prizonieratului se înmulțesc considerabil iar Secția Statisticii este nevoită să-și pună la zi materialul informativ pentru a putea face față multiplelor cereri. În același timp, conform dispozițiilor Ministerului de Război, foștii prizonieri trebuie să-și rezolve situația față de: consiliile de război, aceia care erau dați în judecată pentru predare sau dezertare la inamic, ofițerii activi și de rezervă prizonieri față de Serviciul Contabilității Ministerului de Război pentru primirea drepturilor bănești pe timpul prizonieratului, cercurile de recrutare la care lucrau comisiile pentru lămurirea situației foștilor prizonieri, Ministerul Instrucției Publice pentru lămurirea situației profesorilor și învățătorilor foști prizonieri, familiilor celor decedați în război pentru valorificarea drepturilor de moștenitori și stabilirea drepturilor de pensie, diverse alte autorități militare și civile interesate în lămurirea situației prizonierilor.

Aici consistă întreaga importanță a Secției Statisticii Ministerului de Război, întrucât grație unui material bine sistematizat și pus la punct, ea a putut face față multiplelor cereri, s-au dat sute de mii de informații. În acest an s-au dat următoarele informații: 2.390 particularilor, 8.770 cercurilor de recrutare, 1.300 consiliilor de război, 2.549 direcțiilor și serviciilor din Ministerul de Război, 176 judecătorilor, 1.622 la diverse autorități militare și civile, 5.798 regimentelor, 1.406 primăriilor, 127 acte de

deces ale prizonierilor și internaților civili străini, trimise țărilor de origine, 15.000 informații verbale celor ce se interesau de soarta morților și dispăruților în război.

În 1921 s-a păstrat aceeași organizare ca și în anul precedent, adică efectivul personalului a fost: 1 ofițer superior, șeful secției, 5 ofițeri, 3 reangajați, 38 funcționari.

Lucrările executate în cursul anului 1921 s-au ocupat de pierderile pe front. Astfel, cu ordinul nr. 172 din 4 aprilie 1921, Secția Statisticeii a înapoiat corpurilor de trupă materialul statistic primit în cursul anului 1920, dând noi instrucțiuni pentru a fi complectat și pus la curent, cuprinzând toate datele necesare unei statistici reale. Nici de data aceasta nu s-au dat formulare tip, astfel materialul care s-a strâns n-a putut servi decât pentru întocmirea unei statistici care să arate numeric fiecare categorie de pierderi. În ce privește data, localitatea, cauza morții, felul rănirii, arma care a provocat moartea sau rănirea, boala, etc., nu au fost înscrise, așa cum nu s-a putut întocmi de pe acest material nici un fel de statistici. Situația pierderilor pe front la sfârșitul anului 1921 întocmită prin centralizarea tabelelor primite de la corpuri, este următoarea: Morți pe front și în restul țării în campania I-a: 1708 ofițeri, 73.730 trupă, iar în campania II-a: 89 ofițeri, 3.240 trupă.

Deci totalul în cele două campanii a fost de 1797 ofițeri, 76.970 trupă, în total 78.767. Dispăruți pe front și în restul țării: în campania I-a: 360 ofițeri, 68.963 trupă, 69.323 în total. În campania II-a: 4 ofițeri, 668 trupă, în total 672.

Secția Statisticeii însă este departe de a expune realul de pierderi și după cum vom vedea în anii următori, ea suferă o continuă schimbare pe măsură ce corpurile de trupă aflând de soarta fiecărui om, raporta Secției Statisticeii pentru a face cuvenitele mutații. Treptat, treptat scade numărul dispăruților, iar în schimb se mărește numărul morților și acel al prizonierilor.

În ceea ce privește prizonierii de război cu ajutorul listelor de prizonieri din Germania, s-a complectat fișierul general, care în acest an cuprinde 125.000 fișe. Parte din prizonieri fiind înscrși pe circa două sau chiar trei liste, a fost nevoie de a se confrunta listele primite în fișierul existent, întocmindu-se mutații la fișele care n-aveau date complete. În cursul anului s-au confruntat liste cuprinzând un număr de circa 30.000 prizonieri.

Referitor la despăgubirile prizonierilor și internaților civilii români, în urma dispozițiunilor luate de Comisiunea Tratatelor de Pace încă din anul 1918, s-a început strângerea declarațiunilor relativ la răul tratament și pagubele suferite atât de prizonierii români, cât și de internații civili. Centralizarea datelor a început în cursul anului 1919 și au durat până în acest an. Ceea ce e de observat, e că tot acest considerabil material compus din 146.000 declarații și îndosariate în 250 volume, a fost strâns cu formularea tip. Datorită acestui fapt lucrarea a fost mult ușurată.

În urma obligațiunilor impuse statelor învinse, Comisiunea Tratatelor de pace renunță la datele cerute în ceea ce privește morții în prizonierat, până în acest an listele de morți primite din Germania erau întocmite în ordinea datei decesului. Din acest an Germania întocmește liste de morți în prizonierat în ordinea alfabetică. S-au primit liste care cuprindeau numele a 28.000 prizonieri, aceste liste au fost legate în dosare și ele s-au confruntat cu fișierul existent. În cursul anului s-au tradus, identificat și expediat la comune spre a fi transcrise în registrele de stare civilă: 15.000 acte de deces.

În ceea ce privește repatrierea prizonierilor se continuă repatrierile din Rusia Sovietică începute în anul 1920 sub supravegherea Comitetului de Cruce Roșie

Internațională dr. Nansen și Liga Națiunilor, repatrierile s-au executat după cum am arătat în anul 1920. În ceea ce privește repatrierile din Rusia Orientală, ele au continuat astfel: 152 oameni (la data de 2 martie 1921 au fost îmbarcați, la 25 aprilie 1921 debarcați la Triest, costul călătoriei fiind de 65000 yeni, creditați de Crucea Roșie Germană).

Alți 150 oameni îmbarcați la 12/III/1921 și debarcați la Triest la 30 aprilie 1921, costul fiind de 65.000 yeni creditați de Crucea Roșie Internațională, 107 oameni îmbrăcați în 12 martie și debarcați la Genua pe 30 aprilie același an costul 32.100 yeni fiind un credit al Crucii Roșii Internațională.

În cursul acestui an s-au dat informații 4560 particularilor, 1634 cercurilor de recrutare, 2645 consiliilor de război, 246 direcțiilor din minister, 963 judecătorilor, 1454 diverse autorități militare și civile, 2540 regimentelor, 1496 primăriilor, 765 acte de deces prizonieri străini și internați civili trimise țărilor respective.

În anul 1922 a fost aceeași organizare ca și în anul precedent, adică 1 ofițer superior, 9 ofițeri, 30 funcționari, 3 reangajați.

Principala activitate desfășurată în acest an s-a referit la pierderi. În urma cercetărilor făcute de corpurile de trupă și cercurile de recrutare, o parte din cei dispăruți au fost trecuți în categoria morților, astfel în acest an situația morților și dispăruților pe front a fost următoarea:

În campania I-a: au fost identificați 1732 ofițeri morți, 77.290 trupă, în total 79.022 militari, iar în campania II-a 91 ofițeri, 3.351 trupă, 3.442 în total. Numărul celor dispăruți pe front era de: în campania I-a: 336 ofițeri, 65.403 trupă, în total 65.736, iar în campania II-a doar 2 ofițeri, 557 trupă, total 559. Total: 338 ofițeri, 65.960 trupă, în total 66.295.

O altă preocupare de interes major a fost identificarea prizonierilor. Se continuă confruntarea listelor de prizonieri în fișierul general. În cursul anului s-au confruntat liste cuprinzând un număr de circa 24.000 prizonieri. În acest an s-a întocmit de pe acte oficiale situația prizonierilor din ambele campanii, care este următoarea: În Germania, ofițeri și tr. 124.954, Austro-Ungaria - 58.994, Bulgaria - 20.162, Turcia - 12.793.

Situația repatriaților a fost următoarea: Germania - 83.604, Austro-Ungaria - 35.961, Bulgaria - 15.068, Turcia - 7.929. Iar cea a morților în prizonierat a fost următoarea: Germania - 39.650, Austro-Ungaria - 22.678, Bulgaria - 4.644, Turcia - 3.363.

În același timp situația dispăruților în prizonierat se prezenta astfel: în Germania 1700, Austro-Ungaria 355, Bulgaria 450, Turcia 1500.

Ofițerii au fost trecuți total în țări de prizonierat, fiind foarte des schimbați din țări în țări de prizonierat. Numărul actelor de deces al morților în prizonierat a crescut de la an la an. Observându-se o mare disproporție între numărul prizonierilor și al celor morți în prizonierat, s-a născut bănuiala că pentru unul și același prizonier decedat s-au trimis câte 2-3 și chiar 4 acte. Bănuiala s-a verificat repede prin birourile de identificare și mai ales prin confirmările primite de la comune. Această constatare a impus o nouă operație, care a dus la îngreunarea mersului lucrării actelor de deces. Noua operație consta în confruntarea actelor de deces ce se primeau cu fișierul, pentru a eluda dubletele și tripletele. Operația aceasta era absolut necesară, căci altfel fiecare din operațiile: traducerii, identificării și expedierii la comune s-ar fi făcut pentru fiecare din

dublete, triplete, etc. Timpul ce s-ar fi întrebuințat, făcându-se noi lucrări cu aceste dublete și triplete, ar fi fost aproape de 5 ori mai mare decât acel întrebuințat cu eludarea. În afară de aceasta, interpreții ar fi făcut o muncă absolut inutilă în detrimentul actelor bune. Dacă se mai adaugă consumul de materiale și îngreunarea autorităților civile și militare în lucrări de prisos, se evidențiază mai mult necesitatea operațiunii eludării. În cursul anului s-au primit 12.000 acte de deces din țările de prizonierat, care au comportat aceleași lucrări. Pentru 15.560 acte de deces s-au întocmit fișe, cartându-se în fișierul general. S-a continuat confruntarea listelor de morți cu fișierul existent, întocmindu-se 3.500 fișe.

O problemă deosebită au ridicat-o wrangeliștii și ucrainenii.

Ministerul de Război fiind informat că o bună parte din refugiații ruși dați la lucru, au părăsit locurile unde se angajaseră să lucreze, ministerul împreună cu Siguranța Generală a Statului au hotărât un control riguros pentru a se stabili precis situația fiecărui refugiat. În acest scop s-au suspendat eliberări pentru lucru, iar pentru cei deja eliberați s-a ordonat urmărirea. Controlul și supravegherea s-au intensificat. În acest an s-au lichidat lagărele de internare, ținându-se toți refugiații sub directă și exclusivă supraveghere a Siguranței Generale a Statului. În cursul acestui an s-au dat informații: particularilor, cercurilor de recrutare, consiliilor de război, direcțiilor din minister, judecătorilor, comisiilor de improprietării, regimentelor, numărul informațiilor se ridică la circa 21.000. De asemenea s-au trimis comunelor respective 2500 acte de deces spre a fi transcrise în registrele de stare civilă.

Structura secției în anul 1923 a rămas aceeași fiind deservită de 1 ofițer superior, șeful secției, 4 ofițeri, 29 funcționari civili, 3 reangajați.

Lucrări executate în cursul anului au avut același obiective ca și în anii precedenți. S-a complectat și trecut la zi materialul strâns de la corpurile de trupă, cercuri de recrutare și autorități comunale, referitoare la morții și dispăruții din vechiul regat. În legătură cu aceste chestiuni, secția a lucrat 2300 corespondențe. Acest material s-a sistematizat, pe cât a fost posibil, ca să se poată întocmi cu el diferite lucrări asupra pierderilor și să se dea diverse informații cerute de autorități sau particulari.

În urma cercetărilor făcute de Secția Statisticii la unități, cercuri de recrutare și comun, situația pierderilor pe front este următoarea: morți pe front în campania I-a 1822 ofițeri și 92.073 trupă. Iar în campania II-a: 91 ofițeri 3.351 trupă. Dispăruți pe front în campania I-a 246 ofițeri, 50.620 trupă adică 50.866 militari; în campania II-a: 2 ofițeri, 557 trupă.

Comparând situația morților pe front și a dispăruților din acest an cu cea din anul 1921, constatăm că în timp ce numărul dispăruților a scăzut, numărul morților a crescut. Acest lucru este explicabil. În timpul luptelor, unitățile au dat dispăruți pe cei de a căror soartă nu se știa precis; ulterior când s-a putut verifica listele de dispăruți, s-a constatat că un mare număr de dispăruți erau în realitate morți.

Prin atașajii militari și fostele comisiuni de repatriere s-au obținut în cursul acestui an, următoarele documente oficiale privind ofițerii români: 60 caiete oficiale cu liste de prizonieri, cuprinzând circa 80.000 prizonieri, 3 caiete oficiale cu fișe originale de ofițeri, cuprinzând 1500 ofițeri, cartoteca de la Viena, cuprinzând 65.000 fișe, cartoteca de la Berlin, cuprinzând 150.000 fișe. Din caietele de prizonieri s-au făcut circa 60.000 mutații la fișierul general, restul în curs de lucru. Din cele 3 caiete de ofițeri prizonieri, s-au făcut mutațiile la fișierul ofițerilor. Cartoteca de la Berlin și cea

din Viena s-a cartat și sistematizat, astfel ca să se poată da cu ele orice fel de relații privitoare la prizonierii din statele respective (Germania și Austro-Ungaria). În cursul anului s-au dat 10.500 informații consiliilor de război și cercurilor de recrutare pentru aranjarea situației oamenilor, diverselor autorități militare și civile.

Problema morților în prizonierat și dispăruților a fost legiferată prin legea dispăruților, publicată în Monitorul Oficial N.204 din 23 Decembrie 1923.

Până la apariția legii dispăruților, urmașii lor se foloseau, pentru valorificarea drepturilor de moștenitori, de cărți de judecată. De la apariția legii, cărțile de judecată s-au înlocuit prin acte de „moarte prezumată” eliberate de judecători. Prin această lege, Ministerul de Război este obligat să furnizeze informații, pentru fiecare dispărut în parte, însă judecătorii aveau să statueze asupra dispăruților.

Începând din anul 1924, cererile de informații pentru dispăruți se înmulțesc, de oarece familiile celor dispăruți urmăreau îndeaproape obținerea actelor de „moarte prezumată” pentru valorificarea drepturilor legale. Astfel, s-au primit 30.000 acte de deces ale morților în prizonierat, s-au prelucrat 17.500 acte traducându-se și identificându-se, s-au adunat circa 40.000 acte de deces ale ostașilor morți prin diferite comune din țară și de care corpurile de trupă nu știau unde au dispărut.

Dispăruții din teritoriile alipite a constituit o problemă cu totul inedită.

Legea având aplicație pe întreg teritoriul țării, Ministerul de Război, Secția Statisticii, s-a văzut nevoită să se ocupe și de dispăruții din teritoriile alipite, luptători în fostele armate austro-ungare și rusă. În acest scop, s-a dat instrucțiuni însoțite de formulare tip, cercurilor de recrutare, care erau obligate să le completeze. Materialul a fost strâns și întocmit în triplu exemplar. Un exemplar s-a oprit la secție, iar câte un exemplar s-a trimis serviciilor de informații de la Berlin și Viena, care au primit însărcinarea să cerceteze situația fiecărui dispărut în cartotecile de la Berlin și Viena.

Tabele cuprindeau datele de stare civilă și militară, iar situația dispăruților din teritoriile alipite a fost următoarea: în Ardeal în 3109 comune au fost 72.000 dispăruți, în Basarabia în 1625 comune au fost 40.200 dispăruți.

Operațiunea aceasta a dat rezultate foarte mulțumitoare, de oarece după cum vom vedea în anii următori serviciile din Viena și Berlin au fost puse în situație de a afla de soarta majorității dispăruților, iar pentru circa 20%, s-a obținut chiar acte de deces oficiale.

Materialul acesta informativ a servit în anii următori la darea informațiilor.

Printre alte lucrări diverse desfășurate de secție în acest an mai amintim: s-au întocmit și trimis Ministerului Afacerilor Streine, Direcția Despăgubirilor, tabele cu sumele și obiectele confiscate prizonierilor noștri în lagărele inamice. Tabelele cuprind 1500 prizonieri cari urmează a fi despăgubiți. S-au dat 2200 informații consulatelor și delegațiilor străine, asupra prizonierilor streini foști în lagărele noastre. Prin atașajii noștri militari s-au trimis guvernelor respective 5000 acte de deces ale prizonierilor inamici morți în captivitate la noi. Pentru internați civili s-au dat 150 informații cerute de diverse autorități străine, din țară și de particulari. Secția Statisticii în legătură cu Serviciul Contabilității a căutat să stabilească datoriile noastre față de diferite organe care s-au ocupat cu repatrierea celor 23.500 transilvăneni din Rusia Sovietică. S-a urmat tratative cu Austria în vederea repatrierii celor 4-5000 prizonieri ce s-ar mai afla încă în Rusia Sovietică. S-a expediat circa 4000 pachete și gropuri prin comune foștilor prizonieri și urmașilor prizonierilor decedați, cu diferite sume de bani și obiecte venite

din țările de prizonierat. S-a primit din Italia și s-au distribuit Comandamentelor Teritoriale 170.000 diplome de onoare, spre a fi înmânate urmașilor celor morți și dispăruți în războiul de întregirea neamului.

În interval de un an, au intrat la Secția Statistică 36.864 corespondențe și au ieșit 33.623 corespondențe. Pentru anul 1924 organizarea a fost aceeași ca și în anul precedent: 1 ofițer superior, șeful secției, 5 ofițeri subalterni, 24 funcționari civili, 3 reangajați.

Principalele lucrări executate în cursul anului au fost aceleași ca și în anii precedenți.

În ceea ce privește pierderile pe front, după materialul primit și ținut la curent cu mutațiile survenite, se dau informații celor interesați.

Referitor la prizonieri români, s-au făcut mutații de repatriere la 120 ofițeri după răspunsurile primite de la Berlin. S-au făcut 1000 mutații de repatriere la fișierul lagărului Ostfyyasszonnyfa, după caietele oficiale primite de la Viena. Consiliilor de război și cercurilor de recrutare s-au dat circa 7200 informații în vederea clarificării situației prizonierilor.

Prin aplicarea legii dispăruților, intrată în vigoare în anul precedent, lucrările în legătură cu situația morților și dispăruților a luat o dezvoltare mai mare.

În cursul anului s-au identificat prin ajutorul fișierelor, corpurilor de trupă și comunele respective 15.920 acte de deces. De la Berlin și Viena s-au primit 13.135 acte de deces ale morților în prizonierat. Actele au fost cartate, numerotate și trecute în repertoare, confruntându-se cu fișierul actelor de deces, s-au eludat dubletele și tripletele. S-au făcut circa 25.000 fișe ale actelor de deces cu care s-a complectat la zi fișierul actelor de deces. Acest fișier cartat în întregime a putut fi utilizat în perfecte condițiuni. De la Viena s-au primit 1800 acte de deces de ale dispăruților din noile teritorii alipite. S-a luat măsuri ca să se întocmească fișe de pe actele de deces, fișele morților din teritoriile alipite constituindu-se într-un fișier aparte.

Cu ajutorul fișierelor dispăruților, actelor de deces, tabelelor de le comune și regimente, Secția Statisticii dădea zilnic informații instanțelor judecătorești, care au început să aplice legea dispăruților, pentru aranjarea situației urmașilor celor 220.000 dispăruți. În cursul anului s-au dat 3.700 informații judecătorilor.

Printre altele s-a intervenit la Ministerul Afacerilor Streine și Atașatul Militar din Varșovia, ca prin intermediul guvernului polon să se găsească modalitatea repatrierii sau ajutorarea prizonierilor români din Rusia Sovietică. Încercările guvernului polon n-au avut rezultatul așteptat, guvernul sovietic interzicând guvernului polon de a se amesteca în chestiuni care nu-l privesc. Tot în acest an s-a intervenit la Ministerul Afacerilor Streine ca delegația română care tratează la Viena diferite chestiuni cu delegația sovietică, să ia în discuție și repatrierea celor circa 5000 prizonieri români. Întrerupându-se tratativele, nu s-a putut face nimic pentru acești prizonieri în urma desființării lagărului de wrangeliști și ucrainieni de la Făgăraș, s-a trimis Siguranței Generale a Statului și Ministerului Muncii, în seama cărora au trecut internații din punct de vedere al controlului și al supravegherii, tablele nominale precum și foile matricole individuale în care erau înscrși toți refugiații. S-au copiat după registrele de morți ale lagărelor de internare: 3061 extracte de deces ale foștilor prizonieri inamici morți la noi. Din ele s-au trimis atașatilor militari de la Viena, Praga, Sofia și Belgrad, 1845 extracte, pentru a fi predate autorităților respective. S-au trimis

consulatelor polon, italian și Legației franceze, 7605 extracte de deces, primite de la Primăria Comunei București și Direcția 6-a Sanitară. S-a răspuns la 1450 cereri ale legațiunilor și atașărilor militari streini, atașărilor militari români și diferitelor autorități, care au cerut relații asupra foștilor prizonieri la noi.

S-au distribuit circa 3000 tablouri istorice alegorice, corpurilor de trupă și serviciilor.

Pentru anul 1925 a rămas aceeași organizare ca și în anul precedent, excepție făcând numărul funcționarilor civili, adică: 1 ofițer superior, șeful secției, 5 ofițeri subalterni, 26 funcționari civili, 3 reangajați.

Și în acest an au continuat a sosi de la corpurile de trupă rapoarte privitoare la cei pierduți pe front. Cu ajutorul tabelelor de morți, răniți și dispăruți pe front, Secția Statistică a întocmit 2 registre cuprinzând numele și prenumele ofițerilor, date de stare civilă și militară precum și data și locul unde au decedat. Aceste registre s-au întocmit, unul alfabetic, iar unul pe corpurile de trupă și servicii.

Tot în acest an s-a primit arhiva Crucii Roșii Române, care cuprindea listele și dubletele a 350.000 fișe. Din cauza intensificării lucrărilor de identificare a actelor de deces și expedierea lor la comune și parchetele tribunalelor respective, aceste fișe nu au mai fost confruntate cu fișierul existent, folosindu-se acest fișier numai în cazul când cel vizat nu era găsit în fișierul general. De altfel cu timpul acest fișier nu a mai fost folosit, constatându-se inutilitatea lui. S-au făcut 4029 mutații la fișele prizonierilor.

Din Germania au continuat să sosească liste de prizonieri decedați, care cuprindeau numele a 22.795 ostași. Confruntându-se aceste liste cu fișierul morților în prizonierat, s-a constatat că circa 14.500 ostași fuseseră comunicați cu alte liste și se găseau înscrisi în fișier.

Atât de la Berlin cât și de la Viena au continuat să sosească încă acte de deces. Din cele 11.000 acte de deces primite, circa 6500 erau din teritoriile alipite, iar decedații înscrisi în ele au fost identificați de birourile de informații de la Berlin și Viena după tabelele de dispăruți din teritoriile alipite.

În cursul anului s-au expedit parchetelor tribunalelor respective 10.530 dosare cu acte de deces. Expediția dosarelor actelor de deces la judecătorii, s-a întrerupt provizoriu, până la sosirea răspunsurilor din țările de prizonierat, întrebate, în urma cererii Ministrului de Justiție, dacă serviciile respective, care au întocmit actele, au avut calitatea de oficierea stării civile. Numai după ce vor sosi toate răspunsurile, se va hotărî definitiv asupra actelor de deces. Această întrebare a Ministerului de Justiție a fost făcută în urma întâmplării Secției Statisticii, care comunicase Ministerului de Justiție că sunt judecătorii care refuză primirea dosarelor cu acte de deces, pe motiv că actele au fost întocmite de organele care au constatat moartea reală și pe baza principiului: „Locus regit actum” nu poate fi socotite actele de deces simple note informative și deci urmează a fi trimise direct comunelor respective spre a le transcrie în registru de stare civilă. S-au tradus 16.173 acte de deces. S-au identificat 13.239 prizonieri decedați în captivitate. Parchetele tribunalelor respective au confirmat primirea a 9330 dosare. Tot în legătură cu complectarea actelor de deces, s-au făcut 1648 corespondențe la diverse autorități. S-au întocmit 8801 fișe. S-au cartat 37.678 fișe.

Printre alte lucrări diverse mai amintim. La 22 Februarie 1922, între Guvernul Român și Guvernul Cehoslovac a fost semnată o convențiune privitoare la schimbul de

documente relativ la supușii acestor state. Domnul colonel Hristescu Mihail, Șeful Secției Statistice, a primit însărcinarea de a reprezenta Ministerul de Război și de a proceda la schimbul documentelor, conform convenției.

În cursul anului s-au dat informații: 860 particularilor, 1877 cercurilor de recrutare, 1036 consiliilor de război, 622 diverselor autorități militare și civile, 579 regimentelor, 1406 primăriilor. 1760 informații s-au dat consulatelor și legațiilor streine asupra prizonierilor streini foști în lagărele noastre. Prin atașajii noștri militari s-au trimis guvernelor respective 3200 acte de deces ale prizonierilor inamici morți în captivitate la noi. S-au dat 86 informații cerute de autoritățile străine, din țară și de particulari relativ la internații civili. S-a întocmit și expediat 759 pachete cu obiecte rămase de pe urma foștilor prizonieri români, decedați în lagărele inamice, originari din teritoriile alipite. S-a primit confirmarea primirii lor de la comune. S-a cartat 60.456 fișe ale lagărelor de prizonieri streini și s-au controlat 38.456 fișe din categoria celor de mai sus. S-au expediat cercurilor de recrutare 7190 dosare ale foștilor militari cari au făcut parte din Legiunea română din Italia.

În ceea ce privește organizarea Secției Statistice, pentru anul 1926 a rămas aceeași ca și în anul precedent; lucrările în cursul anului repartizate pe birouri fiind cele arătate mai jos. Secția Statistice a avut același personal ca și în anul 1925.

Biroul I s-a ocupat de prizonieri străini din lagărele românești, internații civili de război, legionari români în Italia și succesiunile foștilor prizonieri români de război, decedați în lagărele inamice.

Referitor la prizonieri străini din lagărele române, terminându-se scrierea după registre și acte a „Fișierului general al prizonierilor streini de război“, s-au cartat și aranjat cele 56.366 fișe. Lucrarea este în curs de controlare și verificare cu actele justificative. S-au cerut și dat 285 informații din fișier, la autoritățile civile, militare și la particulari. S-au lucrat 885 corespondențe cu diferite ministere, cercuri de recrutare, spitale, primării etc.

Referitor la legionari români în Italia, s-au lucrat și expediat cercurilor de recrutare 12.000 dosare, pentru a le completa mutațiile în registrele matricole.

S-a lucrat și la problema succesiuni foștilor prizonieri români de război, decedați în lagărele inamice. S-au verificat, tradus, identificat și expediat 1125 pachete și obiecte diverse familiilor celor decedați prin organele administrative, cerându-se dovezi de primire, care împreună cu copia corespondenței expediate, formează în arhivele secției dosarul special al succesiunilor. Mai sunt de expediat 420 pachete.

Adjutantura s-a ocupat de lucrările cu autoritățile particulare, corpuri de trupă, adrese ministeriale, referate, dări de seamă, tabele și situații, ordine de bătaie, corespondență confidențială, etc în total 16659.

De la 1 ianuarie până la 22 decembrie 1926 au intrat 12.112 corespondențe și 541 petiții. Au ieșit 14.303 corespondențe și referate. La corespondențele intrate și ieșite arătate mai sus, s-a operat registrele respective și s-au confecționat 36 dosare.

Arhiva din 1919-1920 compusă din 162 dosare, s-au numerotat, șnuruit, sigilat și urmează a fi vărsate Depozitului General de Arhive de la Mogoșoaia.

Arhiva din anii 1921-1922 și 1923 s-a aprobat prin referatul Secției Statistice Nr. 12 din 13 mai 1925, să nu fie vărsată Depozitului de Arhive, fiind încă necesară.

Biroul II a avut însărcinarea să lucreze statisticile militare. A studiat modul cum trebuie să se facă aceste lucrări potrivit prevederilor noii legi pentru înființarea Institutului de

Statistică Generală a Statului. În urma acestui studiu și în așteptarea apariției regulamentului de aplicare al legii, biroul a lucrat la stabilirea și facerea situațiilor model tip, prin care își propune să strângă datele de care avea nevoie pentru lucrările statistice ce intrau în atribuțiunea sa.

Lucrările executate de Biroul III de la 1 ianuarie 1926 până la 31 decembrie 1926, privitoare la pierderile în personal ale armatei române în compania 1916-1918 și 1919-1921 s-au ocupat de prizonierii români, morți în prizonierat, dispăruți și dispăruții din teritoriile alipite. De pe listele și caietele primite din țările foste beligerante, s-au întocmit fișe pentru 31.198 foști prizonieri de asemenea s-au făcut 14.418 mutații la fișe de pe comunicările primite, în urma intervenției noastre, din țările foste inamice. S-au primit de la Viena. 10.070 fișe ale ostașilor din regat, 11.900 fișe ale ostașilor din teritoriile alipite, 1.200 fișe ale basarabenilor. În cursul anului s-au cartat 33.122 fișe. S-au dat 4090 informații diferitelor autorități civile, militare și particulare (consiliile de război judecătoriale comunelor, ministere, cercuri de recrutare, etc.) S-au recartat 42.162 fișe din fișierul general german.

În cursul anului s-au primit 3281 acte de deces, s-au identificat 12.872 ostași români morți în prizonierat. S-au tradus 7609 acte de deces. S-au căutat și eludat 4388 dublete din actele de deces.

După repetate interveniri din partea Ministerului de Războiu, punctul nostru de vedere privitor la soluționarea chestiunii actelor de deces, susținut de altfel din anul 1922, a fost acceptat și de Ministerul Justiției. Adresa Nr. 80.540 din 21 octombrie 1926 confirmă ceea ce afirmasem noi în 1922, așa că actele de deces ale foștilor prizonieri români decedați în captivitate nu se mai socotesc note informative, așa cum Ministerul Justiției avizase anterior.

În urma avizului Ministerul de Justiție, acte de deces se împarte în trei categorii: acte de deces complete și exact întocmite, se traduc de interpretii secției și se trimiteau comunelor spre transcriere, acte de deces incomplete și greșite întocmite se trimit judecătorilor prin parchete pentru a hotărî asupra utilizării lor. Cele găsite neutilizabile servesc la completarea cercetărilor în vederea aplicării „Legei dispăruților” pentru cei înscrși în ele, acte de deces a căror identificare este imposibilă, rămân în nelucrare, iar cei înscrși în ele treceau în categoria dispăruților, familiile urmând să se prevaleze de Legea dispăruților.

Comunele au obligațiunea să informeze corpurile de trupă respective despre actele de deces primite de la Secția Statisticii și hotărârile judecătorești.

Începând de la 3 decembrie anul curent, s-au expediat: 335 dosare cu acte de deces la parchete, 126 dosare cu acte de deces la comune.

Pentru cei dispăruți în prizonierat furnizau date judecătorilor, care aplicând legea dispăruților, îi declară morți prezumați.

În ce privește dispăruții pe front, de a căror situație autoritățile în drept nu aveau cunoștință, s-au luat măsurile necesare, stabilind legături între corpurile de trupă și cercurile de recrutare, pentru ca cercurile de recrutare să nu mai repartizeze acești oameni corpurilor de trupă. De asemenea s-a trimis Secției I-a Personal tabele cu ofițerii dispăruți de care trebuie să se țină seamă la încadrarea corpurilor de trupă și serviciilor respective.

Dispăruții din teritoriile alipite. Tabele în copie ale celor 103.200 dispăruți din teritoriile alipite i se găsesc încă la Berlin și Viena pentru cercetarea și obținerea

actelor de deces. S-au dat informații celor interesați (autorităților civile, militare, particulare etc.).

S-a comunicat generalului Marius de Cavalcanti, fost șef al Casei Militare Regale a Spaniei, statistica pierderilor suferite de armata română în războiul European.

Muzeului militar i s-a comunicat rectificările ce au survenit în situația pierderilor armatei române în campania 1916-1921.

Scolii Militare de Infanterie N.2, i s-a trimis pierderile de ofițeri ale armatei române pe front în timpul campaniei, cu care s-a întocmit „Cartea de aur” cu ocazia dezvelirii monumentului eroilor.

S-a studiat și întocmit tabele tip pentru strângerea unui nou materiale statistic al pierderilor pe front, susceptibil de orice soi de lucrări statistice, care va ajuta la întocmirea istoricului campaniei și studiu căreia să se poată trage diferite învățăminte.

Aceste tabele vor fi lansate îndată ce Marele Stat Major va fi în măsură să ne indice corpurile participante în război.

În afară de aceste lucrări obișnuite ale Secției Statistice, ea a mai terminat anul acesta și marea chestiune a schimbului de documente militare cu Cehoslovacia, conform acordului încheiat la Viena la 1922 și cu Protocolul de la Satu-Mare din 21 Septembrie 1924. Schimbul a avut loc în ziua de 10 septembrie 1929 în localitatea Satu-Mare prin încheierea de procese-verbale între Comisiunea Militară Cehoslovacă și colonel Hristescu Mihail, ca delegat militar al României.

Cu această ocazie s-a predat și primit un voluminos material documentar militar privitor pe actualii cetățeni cehoslovaci sau români, foști cetățeni austro-ungari.

Acte militare primite de la delegații militari cehoslovaci, au fost predate conform regulamentului întocmit de Marele Stat Major român, Comandamentului 6 Teritorial Cluj, prin procesul-verbal din 5 octombrie 1926, care a procedat apoi la trierea și repartiția lor autorităților militare respective, după natura și conținutul lor.

Efectuarea schimbului de documente a fost ratificată în ziua de 20 decembrie la Kosice pe teritoriul cehoslovac de reprezentanții autorizați de autoritățile țării și cu aceasta a luat sfârșit această importantă și folositoare lucrare.

În anul 1927 secția își păstrează aceeași organizare ca și în anul precedent, personalul secției române neschimbat.

Biroul I a continuat să se ocupe de prizonierii străini din lagărele române. Terminându-se în 1926 scrierea după registre și acte, cartarea și aranjarea „Fișierului General al Prizonierilor Streini de Războiu”, compus din 56.366 fișe, în acest trimestru s-a verificat și controlat cu actele justificative. Astfel că această lucrare s-a terminat. S-au cerut și dat 282 informații din fișier, la autoritățile civile, militare și particulare. S-au lucrat 185 corespondențe cu diferite ministere, cercurile de recrutare, spitale, primării, particulari etc.

Legionari români în Italia au continuat să fie în atenția acestui birou. S-au lucrat și expediat cercurilor de recrutare 14200 dosare, pentru a le completa mutațiile în registrele matricole. Mai sunt în curs de expediere 13.800 dosare.

Pentru succesiunea foștilor prizonieri români decedați în lagărele inamice s-au expediat ultimele 1420 pachete familiilor celor decedați, prin organele administrative, cerându-se dovezi de primire, cari împreună cu copia corespondenței expediate, formează în arhiva secției, dosarul special al succesiunilor.

Biroul II avea în sarcina sa lucrările statistice militare, continuând să studieze modul cum trebuie să se facă aceste lucrări, potrivit prevederilor noii legi pentru înființarea Institutului de Statistică Generală a Statului, în urma acestui studiu și în așteptarea apariției regulamentului de aplicare al legii, biroul a lucrat la stabilirea și facerea situațiilor modele-tip, prin care își propune să strângă datele de care avea nevoie, pentru lucrările statistice ce cădeau în atribuțiunea sa.

Biroul III a continuat să execute lucrările privitoare la pierderile în personal ale armatei române în campania 1916-1918 și 1919-1921. S-a primit, 12.968 adrese de la diferite autorități civile și militare și s-au dat 11.289 informații, astfel s-a comunicat informații: 2751 consiliilor de război, 2290 diferitelor autorități civile și militare și 161 certificate s-au liberat foștilor prizonieri în vederea reglării situației militare.

S-a întocmit: 4706 fișe pentru decedații în captivitate, 1370 fișe pentru prizonieri –acestea în urma comunicărilor primite din țările de prizonierat. S-au eludat 7661 dublete de acte de deces. S-au cartat 4546 fișe. S-au recartat 6199 fișe.

Pentru morții în prizonierat s-au lucrat 7000 buletine de identificare, s-au clasat 13180 buletine de informații. S-au tradus 11881 acte de deces originale venite din țările de prizonierat. S-au trimis parchetelor tribunalelor respective – în vederea aplicării „Legii dispăruților“ 7009 dosare cu acte de deces, de asemenea s-au trimis comunelor pentru înscriere în registrele de stare civilă 2501 dosare cu acte de deces. S-au cartat 1251 acte de deces și s-a primit răspunsuri la 9182 buletine de identificare.

Secția având aceleași atribuțiuni, și-a menținut organizarea și în cursul anului 1928, având același personal ca și în anul precedent.

Biroul I a continuat să se ocupe de prizonieri străini, în lagărele române, internații civili de război, legionarii români din Italia.

Pentru prizonierii străini în lagărele române s-au întocmit 3207 acte de deces ale prizonierilor streini s-au trimis țărilor de origină prin atașaii militari români, spre a fi înmânate urmașilor. S-au cerut și s-au dat 124 informații autorităților civile, militare și particularilor. S-au lucrat 196 corespondențe cu diferite spitale, primării, în legătură cu prizonieri străini.

Pentru legionarii români din Italia s-au expediat cercurilor de recrutare restul de 13.800 dosare.

Biroul II a continuat cu lucrările executate în legătură cu pierderile în personal ale armatei române în campania 1916-1921. S-au primit 10.563 adrese de la diferite autorități civile și militare și s-au dat 9.650 informații, s-au comunicat informații: 1025 consiliilor de război pentru judecarea foștilor prizonieri, 150 Secției Pensii grade inferioare, 300 particularilor în vederea aranjării situației militare. S-au întocmit 4096 fișe de pe listele oficiale de prizonieri morți în lagăre, listele s-au primit de la Berlin, Viena și Sofia. S-au făcut 11.697 mutații în fișierul prizonierilor decedați S-au primit de la Berlin 51.766 fișe care s-au recartat și confruntat cu fișierul existent. 450 acte de deces ale prizonierilor s-au primit de la Berlin. S-au tradus 5137 acte de deces. S-au identificat 11.280 acte de deces. S-au expediat la parchetele tribunalelor respective 4260 dosare cu acte de deces, pentru ca judecătorii să statueze asupra celor înscrși în acte, actele având date incomplete. S-au expediat la comune pentru a fi transcrise în registrele de stare civilă 1560 acte de deces. S-au primit de la parchetele tribunalelor respective 9382 adrese prin care ni se confirmă primirea dosarelor cu acte de deces.

Din actele oficiale aflate la secție, pierderile suferite de armata noastră în războiul de înregistrare a neamului în raport cu mobilizații, sunt următoarele mobilizați 1.285.000, morți și dispăruți 255.300, răniți, din care 20% de câte 2 și 3 ori 90.379, prizonieri 161.408.

Pentru a evidenția aportul de forțe și pierderile suferite de armata noastră în războiul mondial, în raport cu celelalte state, situația este următoarea. Înainte de război, efectivul întreg al armatelor din Europa era de 4.200.000 oameni. În timpul războiului au fost mobilizați 74.000.000 oameni. Din statistici rezultă că în războiul mondial 1914-1918 revine un mort sau dispărut la 28 locuitori în Franța, la 35 în Germania, la 50 în Austro-Ungaria, la 66 în Anglia, la 79 în Italia, la 103 în Rusia și la 2000 în Statele-Unite ale Americi de Nord. Dacă s-ar pune sicriile eroilor căzuți în războiul mondial într-o linie, s-ar putea face un drum de 10.000 km adică o linie de la Berlin la Wladivostok. Pentru învagonarea sicriilor în vagoane de trenuri, 50 sicrie într-un vagon, am avea nevoie de 10.000 trenuri cu câte 20 vagoane, pentru a putea repatria acești eroi în țara lor.

Către sfârșitul anului 1928 lucrările în legătură cu războiul intrând în faza lichidării, o parte din personal devenind disponibilă, s-a procedat de urgență la stabilirea planului de lucru în vederea noii organizări ce urma să se dea statisticei Ministrului Armatei, conform legii Institutului de Statistică Generală a Statului, publicat în Monitorul oficial No 73 din 2 Aprilie 1927. Acest plan se poate rezuma în următoarele puncte: lichidarea lucrărilor în legătură cu războiul, lucrările pregătitoare pentru aplicarea legii Institutului de Statistică Generală a Statului, stabilirea lucrărilor statistice, necesare armatei cu caracter militar și în legătură cu celelalte departamente, care deși neprevăzute în mod expres de lege, erau totuși îngăduite de lege.

SUR DES PRISONNIERS DANS LA PREMIERE GUERRE MONDIALE - L'ACTIVITE DE SERVICE STATISTIQUE DU MINISTERE DE GUERRE

Résumée

Dans les lignes ci-hauts nous avons eu l'intention de mettre en évidence, par la présentation de l'activité du Service Statistique durant la première guerre mondiale, la complexité du problème des prisonniers de guerre. Les chiffres statistiques- c'est sûr- ne peuvent pas parler de leur drame, mais ils peuvent, au moins, témoigner des horreurs et des souffrances subies par les êtres humains pendant la conflagration. Comme on y peut lire, les activités déployées pour le rapatriement des prisonniers ont duré assez d'années après la fin de la guerre, l'Etat roumain se voyant mis dans une situation particulière – celle de veiller sur tous ses sujets, sans faire différence de leur origine ethnique, le nombre des minorités augmentant à la suite de la Grand Union.